

ლიტერატურა და ლიტერატურის თეორია
Literature and Literary Theory

ლოლობერიძეების ოჯახი

ანასტასია მახათაძე

გრ. რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი
tsoji.1611@gmail.com

<https://doi.org/10.52340/lac.2024.31.13>

SJIF 2024: 8.268

სტატია ეხება XIX საუკუნის გამორჩეულად დიდებულ ქართულ ოჯახს - ლოლობერიძეების ოჯახს, რომლის თითოეული წევრი იწვოდა, ცხოვრობდა, იღვწოდა სამშობლოს სადიდებლად და უდიდესი სიყვარულით.

და-ძმა ლოლობერიძეები იყვნენ სკოლების დამაარსებლები, ჟურნალ-გაზეთების გამომცემლები, ქართული კულტურის მეცენატები.

უფროსი ძმა, გიორგი, იყო პირველი უმაღლესდამთავრებული იურისტი დასავლეთ საქართველოში და ევროპული იმიჯის პიონერი იმით, რომ პირველმა გაიპარსა წვერ-ულვაში და ამითაც სამაგალითო გახდა თავისი თანამედროვეებისათვის.

საკვანძო სიტყვები: გიორგი, ნიკო, დავითი, ანეტა და სიმონ ლოლობერიძეები.

ადამიანების უმთავრესი ნაკლი არის წარსულის დავიწყება. ჩვენ ვივიწყებთ წინაპრებს, იმას, თუ როგორ მოგვიყვანეს აქამდე, შეგვინარჩუნეს წარსული და გაგვიუმჯობესეს მომავალი. დროის მანქანის შექმნამდე ერთადერთი, რაც დაგვრჩენია, ეს არის წარსულის გახსენება და ცოტა ფანტაზიის მოშველიება. ნუთუ საოცარი არ არის XIX საუკუნის საქართველო, ნუთუ აღმაფრთოვანებელი არ არის ქუთაისი ამ დროს?! ქუჩებში წვერულვაშიანი ვაჟკაცებისა და მოკრძალებული მანდილოსნების ხილვა?! საინტერესოა, მაშინ, როცა არ არსებობდა ინტერნეტსივრცე და თანამედროვე ტექნიკა, რით ერთობოდნენ, სად დადიოდნენ და როგორ ცდილობდნენ კავკასიის გულში, მკაცრი და გიგანტური ქვეყნებით გარშემორტყმული პატარა საქართველოს ევროპული ბილიკის გაყვანას! საოცრებაა, ამდენ წვეროსანში ერთადერთი წვერულვაშგაპარსული მამაკაცის დანახვა. ის პირველი კაცია, რომელმაც ეს ევროპული ტრადიცია შემოიტანა საქართველოში და ამით პირველი ყვავილი დარგო იმ ბილიკზე, რომელიც ევროპისკენ მიდის.

გიორგი ლოლობერიძე, კაცი, რომელმაც საქართველოს ისტორიაში ერთი დიდი ფურცელი ოქროსფერი ასოებით შეავსო. მისი ღვაწლი ფასდაუდებელია. მან ხომ სამოციანელ ჭაბუკებს უბიძგა "სამოციანელობისკენ". ქართველ ერს უთხრა, რომ ყველას აქვს არჩევანის

გაკეთების საშუალება, თუნდაც ეს წვერ-ულვაშს ეხებოდეს. მან ბინა დაუთმო ახალდაქორწინებულ ილია ჭავჭავაძეს, როცა ის ქუთაისში სახელმწიფო სამსახურში საქმიანობდა. ეს იყო ღრმა ამოსუნთქვა რუსეთის წინააღმდეგ და თბილი ღიმილი ევროპის სასარგებლოდ. ადამიანი, რომელმაც დათვს „ბაბაია“ არ დაუძახა და, სამშობლოს ნიჭიერი ახალგაზრდობის რუსეთისთვის შესაწირ კრავებად გადაცემის სანაცვლოდ, ისინი სწავლისა და იდეის მინდორზე შეუშვა „საბალახოდ“.

XIX საუკუნის საქართველო, რომელსაც წართმეული ჰქონდა სახელმწიფოებრიობა და ეროვნული კულტურა, ცნობიერება და ღირსება, ფეხქვეშ იყო გათელილი უცხო სახელმწიფოს იმპერიული ზრახვების გამოისობით, საკუთარი მეობის, სულისკვეთებისა და ეროვნული სახის შენარჩუნებას ცდილობდა სახელმწიფოს მცირე მოდელის, ოჯახის სახით.

ქართულმა კულტურულმა ოჯახებმა შეინარჩუნეს და იხსნეს ქართული გენი, ამ მოვლენას ხელს უწყობდნენ ჩონგურის სიმეზივით ხმაშეწყობილი სალონური ოჯახები, სადაც იკრიბებოდა ქართველი არისტოკრატია და მოაზროვნე საზოგადოება. ასეთი სალონური თავშეყრის კერა ჰქონდათ თბილისში ალექსანდრე ჭავჭავაძეს, მანანა და მაიკო ორბელიანებს, ხოლო ქუთაისში - ლოლობერიძეებს, სადაც სულს იბრუნებდა და საზრდოს პოულობდა მოაზროვნე ქართული ინტელიგენცია. ამ სულიერებით გაჟღერებულ ჟანგბადს სუნთქავდნენ აქ შეკრებილი ფრთოსნები და სალონის სულის ჩამდგმელი, ოჯახის უფროსი ვაჟი - გიორგი ლოლობერიძე.

გავიცნოთ მისი მშობლების, ბესარიონ ლოლობერიძისა და ეკატერინე აბაშიძის ოჯახი, მამინდელი ცენტრი იმერეთისა, სადაც ფესვებს იდგამდა ახალი ჯიშის ვაზი, რომელმაც ყურძნის ხუთი მსხვილი მტევანი მოიხსა, ამ ოჯახში აღზრდილი ხუთი შვილის სახით. გასანაყოფიერებლად იყენებდნენ პოლიტიკაზე, ეკონომიკაზე, ისტორიაზე, სტამბაზე, გაზეთზე, ბანკსა და კიდევ სხვა მრავალ საჭირბოროტო თემაზე საუბარს.

ბატონი ბესარიონი იმდროისთვის განათლებული კაცი იყო, სასულიერო სემინარია ჰქონდა დამთავრებული და იმერეთის ეპისკოპოსის მდივნად მუშაობდა. ქალბატონი ეკატერინე კი ცნობილი მწიგნობარი ქალი გახლდათ და, რა გასაკვირია, რომ ნოყიერ ნიადაგზე კარგი მოსავალი მოსულიყო.

ლოლობერიძეების ოჯახში აღზრდილი ხუთი მამულიშვილი: გიორგი, ნიკო, დავითი, ანეტა და სიმონი.

ნიკო - ქართველ თერგდალეულთა თვალსაჩინო წარმომადგენელი. მან განათლება ჯერ ქუთაისის კლასიკურ გიმნაზიაში მიიღო, შემდეგ კი რუსეთ-თურქეთის ომთან დაკავშირებით ქუთაისის გიმნაზიის დახურვის გამო თავის ბიძაშვილ - ბესარიონთან ერთად სწავლა განაგრძო თბილისის კლასიკურ გიმნაზიაში, სადაც დაუმეგობრდა ილია ჭავჭავაძეს.

პეტერბურგის უნივერსიტეტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტი კანდიდატის ხარისხით დაამთავრა და პეტერბურგიდან სამშობლოში დაბრუნებული ილიას ნაცვლად ქართველ სტუდენტთა ლიდერი გახდა. იგი ბესარიონ ლოლობერიძესთან ერთად სათავეში ჩაუდგა ხელისუფლების საწინააღმდეგო სტუდენტთა რევოლუციურ გამოსვლებს რუსეთის სატახტო ქალაქში.

სტუდენტობის შემდეგ საქართველოში დაბრუნებული ნიკო შეუდგა მრავალმხრივ საზოგადოებრივ და საქველმოქმედო საქმიანობას. ის იყო ილიას უპირველესი თანამოაზრე „საქართველოს მოამბის“ გამოცემასთან დაკავშირებით, გაზეთის ეკონომიკური მხარდამჭერი და

მისი ისტორიული ნაწილის ხელმძღვანელი. მანვე გაიღო დიდი თანხა გაზეთ „დროების“ გამოსაცემად და მისივე მცდელობით გამოვიდა ჟურნალი „მოამბე“.

ჩვენში ბეჭდვითი ორგანოების საქმიანობის განვითარებას ხელს უშლიდა ქართული შრიფტის დაბალი დონე და სტამბის უქონლობა. ნიკომ, დ.ბაქრაძესთან, ვ.თულაშვილთან და ს.მელიქიშვილთან ერთად, დააარსა ქართული სტამბა, რისთვისაც შრიფტი ვენაში ჩამოასხმევინეს. სტამბის შექმნისათვის საჭირო თანხის უდიდესი ნაწილი სწორედ ნიკო ლოლობერიძემ გაიღო. მანვე კვალიფიციურ სპეციალისტთა არყოფნის გამო, პეტერბურგში საკუთარი ხარჯით მოამზადა სტამბის მუშა იოსებ ჩომახიძე.

ნიკო ლოლობერიძე აფინანსებდა გოჩა-ჯიხაიშისა და რგანის სკოლებს. ეკონომიკურად ეხმარებოდა ხელმოკლე ნიჭიერ ახალგაზრდებს: პეტრე უმიკაშვილს, ფილიპე გოგიჩაიშვილსა და ეგნატე ნინოშვილს. მან თავისი ქონების დიდი ნაწილი სიცოცხლეშივე მოახმარა საზოგადო საქმეს. სიკვდილის შემდეგ კი მთელი თავისი ქონება უანდერძა წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას და საისტორიო-საეთნოგრაფიო საზოგადოებას. ანდერძის მიხედვით, თანხა გათვალისწინებული იყო ქართული კულტურისა და მეცნიერების ასაღორძინებლად.

ნიკო ლოლობერიძე დაკრძალულია თბილისში, დიდუბის პანთეონში.

დავითი, ბესარიონისა და ეკატერინეს მესამე ვაჟიშვილი, სწავლობდა ქუთაისის კლასიკურ გიმნაზიაში. დაამთავრა პეტერბურგის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი. იყო პეტერბურგში სტუდენტთა გამოსვლების აქტიური მონაწილე, რისთვისაც კრონშტადტის ციხეში იჯდა სხვა ქართველ სტუდენტებთან ერთად. უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ მსახურობდა ერევნის სასამართლოში.

ლოლობერიძეების ერთადერთი და, ანეტა, XIX საუკუნის პედაგოგიური აზროვნების ერთ-ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელია. მან დაამთავრა ქუთაისის წმინდა ნინოს ოთხკლასიანი სასწავლებელი, შემდეგ, უფროსი ძმებისა და ბიძაშვილის დახმარებით, ჩინებული განათლება მიიღო ოჯახში. დიმიტრი მუსხელიშვილზე დაქორწინების შემდეგ გაემგზავრა ახალციხეში და საკუთარი ხარჯით გახსნა ქალთა უფასო სკოლა. ანეტა იყო ქუთაისის სათავადაზნაურო გიმნაზიის მზრუნველთა კომიტეტის წევრი.

ანეტა 48 წლის ასაკში გარდაიცვალა და თბილისში, დიდუბის ეკლესიაში, მის დაკრძალვას მისი ოთხი ძმისგან სამი დასწრებია. გიორგი ზედმეტი მწუხარების გამო ქუთაისიდან ვერ ჩასულა. ცხედრის გამოსვენებისას მეოთხე ძმის მაგივრობა ილია ჭავჭავაძეს გაუწევია და გიორგის სანაცვლოდ შესდგომია კუბოს. ამით ილიამ გამოხატა ღრმა პატივისცემა ამ ღირსეული ოჯახისადმი. აკაკიმ კი თავისი ცნობილი ლექსი „ვარდის ხმაზედ“ („ჩონგური“) ამ შესანიშნავ ქალს უძღვნა.

სიმონ ლოლობერიძე, ამ ოჯახის უმცროსი ვაჟიშვილი, იყო ცნობილი პედაგოგი და საზოგადო მოღვაწე. მის აღზრდაზე მშობლებთან ერთად ზრუნავდა უფროსი და-ძმა, რომელთა მეშვეობით სიმონმა ბავშვობიდან აითვისა რუსული და ფრანგული ენები.

მან ქუთაისის კლასიკური გიმნაზია წარმატებით დაასრულა და ჩაირიცხა პეტერბურგის უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტზე. ერთი წლის შემდეგ გადავიდა მოსკოვის უნივერსიტეტში, შემდეგ - კიევის უნივერსიტეტში და დამთავრებისთანავე სამშობლოში დაბრუნდა.

სიმონმა განსაკუთრებული ღვაწლი დასდო ეროვნული ისტორიის შესწავლის საქმეს. მან ფრანგულიდან ქართულ ენაზე თარგმნა მარი ბროსეს „საქართველოს ისტორიის“ ორტომეული,

რომლითაც სასწავლებელში დაამკვიდრა რუსეთის მიერ განდევნილი საქართველოს ისტორიის სწავლება. სიმონი მუშაობდა ქუთაისის კლასიკურ გიმნაზიაში მასწავლებლად. ის დაკრძალულია ქუთაისში, ბაგრატის ტაძრის გალავანში.

როდესაც აკაკი წერეთელი ქუთაისის კლასიკური გიმნაზიის ბოლო კლასს ამთავრებდა და დიდი გზის დასაწყისთან იდგა, მაშინ დაბრუნდა ქუთაისში ღოღობერიძეების ოჯახის უფროსი ვაჟი, გიორგი, მოსკოვის უნივერსიტეტის კურსდამთავრებული, პირველი პროფესიონალი იურისტი ქუთაისში და პირველი უმაღლესდამთავრებული კაცი მთელს დასავლეთ საქართველოში.

იგი 24 წლის ასაკში იურისტის დიპლომით დაუბრუნდა მშობლიურ ქალაქს. ის იყო თერგდალეულთა ერთგვარი გზის მასწავლებელი, რადგანაც საუნივერსიტეტო განათლების მიღების აუცილებლობისაკენ სწორედ მან მიუთითა აკაკისა და მის გიმნაზიელ მეგობრებს. ამის შესახებ უფროსი მეგობრის დაკრძალვაზე საგანგებოდ ჩასულმა აკაკიმ თავის გამოსათხოვარ სიტყვაში აღნიშნა: „წინამორბედ-მახარობლად მოევლინა განსვენებული გიორგი იმ ახალგაზრდა გუნდს, რომელიც ჩვენში მესამოცე წლების მოღვაწეებად არიან ცნობილნი... ჩვენ, მის ნაამხანაგებს, გვახსოვს და მოვალეთა ვხდით ჩვენს თავს, არ დავივიწყოთ, რომ იმ გზისაკენ, რომელზედაც შემდეგში მესამოცე წლების მოღვაწეებმა გაიარეს ჩვენში, პირველად გიორგი ღოღობერიძემ მიგვითითა“.

გიორგი იყო მრავალი ეროვნული საქმის წამომწყები. აქტიურად მონაწილეობდა ქუთაისის საადგილმამულო ბანკის გახსნაში, ეკონომიკური დახმარება გაუწია ილიას „საქართველოს მოამბის“ დაარსებაში, მზრუნველობდა გოჩა-ჯიხაიშის სკოლას, თავისი ხარჯით საკუთარ სახლში გამართა ქუთაისში პირველი ქართული წარმოდგენა - გიორგი ერისთავის „გაყრა“. იგი იყო პირველი და ერთადერთი კაცი, რომელიც XIX საუკუნის 60-70-იან წლებში წვერულვაშგაპარსული დადიოდა საქართველოში. ამით მან ხელი შეუწყო ევროპული და ეროვნული პროგრესული ჩვევების ურთიერთშერწყმას.

გიორგი ღოღობერიძე დაკრძალულია ქუთაისში, ბაგრატის ტაძრის გალავანში.

ნუთუ შესაძლებელია ასეთი ადამიანები დაივიწყოს შთამომავლობამ, თანაც მაშინ, როცა დღესაც ვცდილობთ ევროპისკენ გავიკვალეთ გზა. სამწუხაროდ, რომ არა XX საუკუნის გაწეილი, მკაცრი წლები, ვინ იცის, ეგებ იმ აყვავებულ ბილიკს, რომელიც გაკვალა გიორგი ღოღობერიძემ და მისმა დიდმა ოჯახმა, არ მოსდებოდა სარეველა. ახლა კი ისღა დაგვრჩენია, ბილიკი გავათავისუფლოთ, მოვაშოროთ მუშლი მუხას და გავაგრძელოთ ის დიადი საქმე, რაც ორი საუკუნის წინ დაიწყო და დღესაც გრძელდება საქართველოს უკეთესი მომავლისთვის, მისი კულტურის წმინდად შენახვისთვის, რომ არ დავივიწყოთ, „რანი ვიყავით, რანი ვართ და რანი ვიქნებით!“

Anastasia Makhatadze

Grigol Robakidze University

tsoji.1611@gmail.com<https://doi.org/10.52340/lac.2024.31.13>**SJIF 2024: 8.268****Family of Ghoghoberidze**

Abstract

In the XIXth century, the Family of Ghoghoberidze lived in Kutaisi, which raised 5 public figures in the Georgia: Giorgi, Niko, Davit, Aneta and Simon. The Ghoghoberidze brothers and sisters were founders of schools, publishers of magazines and newspapers, patrons of Georgian culture.

The older brother, Giorgi, was the first graduate lawyer in Western Georgia and a pioneer of the European image by being the first to shave off his beard and mustache, thus becoming an example for his contemporaries.

Key words: Giorgi, Niko, Davit, Aneta and Simon Ghoghoberidze.

რეცენზენტი: პროფესორი ნინო კოჭლოშვილი